

Розділ 5.

Концепція та стратегія психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання

Титова Н.М. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики професійної підготовки інженерно-педагогічного факультету Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова; titnat2008@ukr.net

Жижко Т.А. – доктор філософських наук, професор кафедри управління та євроінтеграції факультету менеджменту освіти та науки, начальник центру по роботі з персоналом – начальник відділу кадрів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова; zhizhkot@gmail.com

Тимошенко В.І. – здобувач кафедри освіти дорослих факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова; tymoshenko_vi@ukr.net

Методологічні основи формування змісту психолого- педагогічної підготовки педагогів професійного навчання нині є однією з найбільш важливих і нагальних проблем у розвитку професійної освіти. Оновлення державних стандартів професійної освіти відбувається на підґрунті компетентнісного підходу й узгоджено з міжнародним Проектом Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі». Модернізація освітніх програм, трансформація освітніх ступенів потребує впровадження інформаційних та інноваційних педагогічних технологій, які сприяли б забезпеченню якості психолого-педагогічної підготовки фахівців та відповідали б сучасним вимогам держави та суспільства, освітньої галузі зокрема до особистості сучасного педагога, його професійних якостей.

Процес трансформації вищої освіти передбачає детальний аналіз набутого досвіду поколінь й адаптацію його до нових, інноваційних, перспективних технологій навчання з метою їх подальшої позитивної синергії. Реалізація стратегічного завдання щодо удосконалення професійної підготовки зумовлена також глибинними змінами у структурі системи освіти та науки України з необхідністю їх інтеграції до світового освітнього простору. Саме тому відбуваються динамічні зміни на законодавчому рівні, що спрямовані на підвищення якості професійної освіти, її осучаснення та розвиток, що сприятиме реалізації якісної психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання.

Соціально-економічні, освітньо-політичні та педагогічні умови осучаснення професійної освіти в Україні ґрунтуються на таких нормативно-правових основах, як Закони України: «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років», Концепція «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020 р.)», «Концепція розвитку педагогічної освіти» (2018 р.), «Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року» (2019 р.); постанови Кабінету Міністрів України:

«Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011 р.), «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (2015 р.), «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015 р.); «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.), «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»» (2015 р.) та інші.

Ключові слова: психолого-педагогічна підготовка, педагог професійного навчання, транспарентність, партисипатія, диверсифікація, заклади вищої освіти.

Вступ. Перебудова сучасних соціальних та культурних умов життєдіяльності суспільства, економічна невизначеність в Україні породжують різноманітні проблеми у галузі вищої освіти, пошук шляхів для розв'язання яких пов'язаний значною мірою з підготовкою майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (далі ЗВО). Тому, досліджуючи проблематику психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, вважаємо необхідним визначити, насамперед, термінологічний апарат дослідження, охарактеризувати періоди формування професійної освіти в Україні, надати авторське тлумачення поняттям: «психолого-педагогічна підготовка», «педагог професійного навчання». Як зазначає академік В. Андрущенко: «Освіта – інерційна система. Вона з опором сприймає інновації і одночасно потужно тримається за те, до чого звикли й з чим в принципі змирилися. Тому реформу в галузі освіти не можна розглядати як просту підготовку Урядової постанови, прийняття Закону чи відповідного Указу Президента. Це – розгалужена, довготривала й копітка робота, позитивні зрушення в якій межують як з старими недоліками, так і з новими помилками» [1, с. 325].

Варто констатувати той факт, що сучасна університетська педагогічна освіта багатьма вченими трактується як «багаторівнева система, що охоплює неперервну підготовку студентів (бакалаврів і магістрів), науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, а також перепідготовку педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації. Основними її характеристиками є фундаментальність, універсальність, гуманітарна та науково-дослідна спрямованість, що забезпечуються такими змістовими рівнями, як загальнокультурна й антропологічна, професійно-педагогічна та профільована педагогічна освіта» [2, с. 33].

Успішність реалізації багаторівневої модернізації вищої освіти пропорційно залежить від якості підготовки майбутніх фахівців. Докорінні зміни у підготовці педагогічних кадрів обумовлені новими соціально-економічними умовами розвитку сучасного суспільства, характером і змістом трудових операцій та відповідними суперечностями, що виникають у системі підготовки фахівців для професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні засади підготовки педагогів розроблені і представлені у дослідженнях таких вчених, як О. Абдуліна, В. Андрущенко, А. Бойко, П. Гальперін, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, Є. Клімов, В. Краєвський, В. Кремень, М. Корець, Н. Кузьміна, В. Рибалка, С. Рубінштейн, Н. Тализіна, Л. Хомич, І. Якиманська та інші; дослідження

фундаментальних аспектів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання представлено у роботах С. Батишева, Н. Брюханової, О. Дубасенюк, І. Каньковського, О. Коваленко, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, В. Радкевич, О. Щербак та інших.

Проаналізовано докторські дисертації І. Бендери (фахівців з механізації сільського господарства); Р. Гуревича (фахівців електро- та радіотехнічного профілів); Р. Горбатюка (фахівців комп'ютерного профілю); І. Каньковського (інженерів-педагогів автотранспортного профілю); А. Литвина та М. Михнюк (фахівців будівельного профілю); О. Марковської (фахівців машинобудівельного профілю). В. Мозгового (фахівців аграрного профілю); Л. Тархан (фахівців швейного профілю) та інших і встановлено, що для побудови моделі системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання необхідний детальний аналіз практичних складових їх діяльності на різних етапах і рівнях її реалізації. Здійснено аналіз основних концепцій підготовки майбутніх фахівців в умовах професійної освіти з метою формування авторської концепції психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, а саме: концепція оптимізації навчального процесу (Ю. Бабанський), концепція проблемного навчання (М. Махмутов, І. Лернер, М. Скаткіна), концепція програмованого навчання (П. Гальперін, Н. Талізін), концепція розвивального навчання (Л. Занков, Д. Ельконін, В. Давидов), концепція особистісно зорієнтованого професійного навчання (Є. Зеєр, Г. Романцев, Л. Тенчурина, Е. Ткаченко).

Постановка завдання. Модернізація психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти потребує обґрунтування та реалізації на теоретичних, методологічних, методичних, організаційно-управлінських і практичних положеннях концептуально-стратегічного впровадження сучасних теорій освіти.

Теоретичні положення дозволяють обґрунтувати понятійно-категоріальний апарат дослідження, проаналізувати теоретико-методичні засади, концепції, ідеї, які є підґрунтям удосконалення змісту та структури психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, організаційно-педагогічних умов, моделі системи та її розвитку для самовдосконалення фахівців сфери професійної освіти. Сутність психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання базується на єдності педагогічної теорії та практики, контекстного навчання й виховання, спирається на закономірності та механізми педагогічної творчості; ключовими принципами є – науковість, культуровідповідність, фундаментальність, гуманізація, систематичність, інноваційність, доступність, єдність і наступність, неперервність і різноманітність.

Методологічні положення психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання у ЗВО сприяють обґрунтуванню та запровадженню комплексу підходів: компетентнісного (формування психолого-педагогічних компетентностей); діяльнісного (професійний розвиток у різних сферах функціональної діяльності); особистісно зорієнтованого (особистісні потреби педагогів професійного навчання з урахуванням впливу чинників суспільної трансформації); акмеологічного (самореалізація, саморефлексія, самокорекція

фахівців у процесі психолого-педагогічної підготовки); аксіологічного (диверсифікація професійно-наукових компонентів системи академічних цінностей); системного (розгляд психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання як відкритої соціальної системи), синергетичного (трансформація ціннісних орієнтацій, активне самопізнання і самовиховання майбутніх фахівців).

Методичні положення репрезентують забезпечення системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, що відображає динамічні процеси, де задіяні викладачі, роботодавці, громадськість, студенти та їх взаємодія, яка трансформує педагогічну реальність та учасників освітнього процесу. Концепція психолого-педагогічної підготовки студентів як цільовий компонент даної системи реалізується на підходах транспарентності, партисипатії та диверсифікації освітнього процесу.

Організаційно-управлінські положення дослідження психолого-педагогічної освіти обґрунтовують селективність організаційно-управлінських та педагогічних умов ефективної реалізації розробленої моделі системи підготовки педагогів професійного навчання.

Практичні положення передбачають верифікацію моделі системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, яка здійснюється через констатувальний та формувальний етапи експерименту. Оцінювання результативності системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання забезпечується шляхом використання засобів діагностування.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічна підготовка педагогів професійного навчання – це складний багаторівневий процес поліфункціональної діяльності майбутнього фахівця у сфері професійної освіти, результатом якої є формування психолого-педагогічної готовності майбутнього педагога професійного навчання, що проявляється у розвитку спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності, психолого- педагогічної грамотності, психолого-педагогічної культури особистості.

Розроблено градування психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання у рівнях: 1) базова психолого-педагогічна підготовка (загальнопедагогічна), що передбачає навчання основ дидактики та історії педагогіки, основ психології; 2) класична психолого-педагогічна підготовка, що має на меті опанування майбутніми педагогами професійного навчання педагогічної психології, професійної педагогіки та елективних курсів психолого-педагогічного спрямування (педагогічна іміджологія, професійна мобільність тощо); 3) науково-дослідна психолого- педагогічна підготовка, що передбачає роботу над курсовим проектом з методики професійного навчання та дипломним проектом; 4) функціональна психолого-педагогічна підготовка, відповідно до якої студенти опановують методику як прикладні дисципліни (методика професійного навчання, методика виховної роботи, методика гурткової та позакласної роботи, е-навчання тощо) та реалізують отримані знання під час педагогічної пропедевтичної та педагогічної виробничої практики; 5) креативна психолого- педагогічна підготовка педагогів професійного навчання, що

спрямована на реалізацію творчих проектів, участь в предметних олімпіадах, конкурсах тощо, підсумком яких є комплексний кваліфікаційний екзамен.

Розвиток професійної освіти обумовлюється розвитком професійно-технічної освіти, тобто підготовка педагогів професійного навчання регламентується їх потребою у системі професійно-технічної освіти. Проаналізовано дані Міністерства освіти і науки України, відповідно до яких майже 33 % від загальної кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти припадає на ті, які здійснюють підготовку фахівців для промисловості; 29,5 % – для сільського господарства, майже 17 % – для будівництва, трохи більше 7 % – для сфери послуг, дещо менше від 6 % – для торгівлі та громадського харчування, 5,5 % – для транспортної галузі, майже 1,3 % – для ЖКГ і менше 1 % – для сфери зв'язку. Виявлено нагальну потребу у відповідному кадровому забезпеченні за видами економічної діяльності та регіональним галузевим призначенням. Проаналізовано стан забезпечення закладами професійної (професійно-технічної) освіти та закладами вищої освіти, які здійснюють підготовку за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) освітнього ступеня «Бакалавр», регіонів України відповідно до даних ЄДБО. Встановлено, що відбувається систематичне скорочення кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти протягом останніх п'яти років. Відповідно до даних ЄДБО дана кількість становить 820 закладів. По регіонах лідером серед чисельності закладів професійної (професійно-технічної) освіти є Дніпропетровська область – 107 закладів освіти, а найменша кількість у Чернівецькій області – 19 закладів освіти. А щодо ЗВО, що здійснюють підготовку фахівців спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», то першість за кількістю спеціалізацій належить Українській інженерно-педагогічна академії (Харків), тоді як в Одеській і Івано-Франківській областях взагалі відсутня дана освітня пропозиція.

Дана статистика дає змогу здійснити крос-аналіз затребуваності спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» по регіонах України з метою визначення перспективи і потенціального працевлаштування майбутніх педагогів професійного навчання у закладах професійної (професійно-технічної освіти) з подальшим можливим обґрунтуванням державного замовлення на відповідних фахівців.

Професійні кроси за адміністративно-територіальним призначенням – це співвідношення контингенту здобувачів освіти в кількості ЗВО за професійною регіональною спрямованістю спеціалізацій у тривалості циклів підготовки до потенціалу професійної зайнятості педагогів професійного навчання за місцями працевлаштування у кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти і часом моніторингу зайнятості.

Візуалізовано професійні кроси за адміністративно- територіальним призначенням спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (рис. 5.1), де продемонстровано перелік спеціалізацій за шифрами (01–26), у вигляді дробу співвідношення кількості ЗВО – надавачів освітніх послуг (чисельник) до кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти – працедавців (знаменник). технічної освіти в Україні. Відповідно до даних, що

відображені у «Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні», лише у 2015 р. «серед загального контингенту учнів було 5 % дітей-сиріт і тих, які залишилися без піклування батьків, 13 % дітей із неповних сімей, 8 % дітей – з неблагополучних та малозабезпечених сімей та 2 % дітей – із особливими освітніми потребами, а також 1 % безробітних (за направленням служб зайнятості). Повну загальну середню освіту здобувають понад 61 % учнів» [3, с. 92–93].

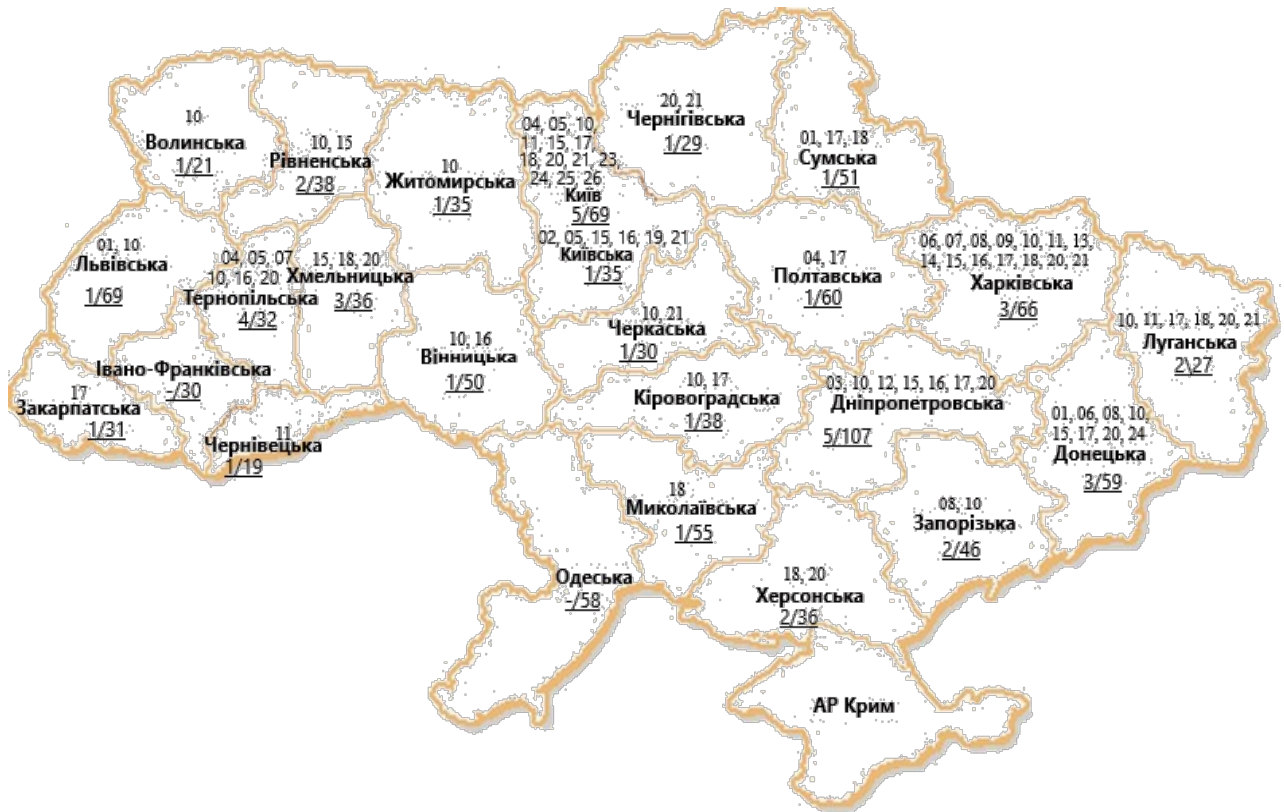

Рис. 5.1. Професійні кроси за адміністративно-територіальними умовами призначення спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Охарактеризовано досвід реалізації професійної освіти та навчання у країнах Європейського Союзу. Аналіз результатів досліджень вітчизняних та іноземних учених з питань професійної освіти закордоном (Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, О. Ігнатюк, О. Коваленко, С. Сисоева, Н. Bradbury, К. Martin та інші) дає підстави стверджувати, що сучасна професійна освіта має сприяти розвитку демократичної корпоративної культури, формуванню професійних компетентностей майбутнього фахівця, політико-правових і соціально-економічних знань особистості в умовах ринкової економіки. Встановлено, що структуру європейської вищої освіти, загалом, можна описати домінуючими тенденціями: унітарна (єдина) або бінарна (подвійна) системи. Охарактеризовано особливості професійної освіти і навчання в країнах Європи: у Великобританії є розвинена система професійно-орієнтованого навчання; у Німеччині склалася модель партнерства, що має назву «дуальна» (навчання та професійне стажування); у Франції професійна освіта вирізняється державним плануванням, управлінням та контролем; у Швеції – підготовка як завершення

середньої освіти, комплекс загального та професійно-фахового навчання; у Данії та Нідерландах діє некооперативна модель професійної освіти, навчання і дослідництва; у Польщі можливість вибору між профільним ліцеєм та професійною школою, коледжем. Встановлено, що у системі професійної освіти і навчання Європи і України наявні недоліки: приватні агентства не зацікавлені у розвитку освітньо-наукової інноваційної інфраструктури закладів освіти, які потребують значних інвестицій; заклади професійної освіти, що створені на кошти приватних промислових підприємств, не мають можливості здійснити прогнозований аналіз довготривалої перспективи сталого розвитку або підготувати персонал «з прицілом на майбутнє»; професійна підготовка у приватних закладах освіти має вузький функціональний характер, оскільки традиційно не передбачає надання фундаментальних наукових знань.

Досвід країн Європейського Союзу є актуальним для підготовки педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти України, оскільки є позитивним шляхом реалізації, зумовлений певною мірою історико-культурними особливостями розвитку цих країн та їх освітньо-наукових систем. Здійснено порівняльний аналіз джерел дає підстави стверджувати про вкрай важливу необхідність в Україні здійснювати наскрізну ступеневу підготовку педагогів професійного навчання, починаючи зі школи й завершуючи закладом вищої освіти. Важливою світовою тенденцією у розвитку системи професійної освіти і навчання є активізація приватних роботодавців у освітньо-науковій, практично-стажувальній діяльності.

Проаналізовано наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників і встановлено, що однією з причин відставання психолого-педагогічної підготовки студентів від рівня розвитку педагогічної науки є негнучкість освітніх програм, роздробленість навчальних курсів, недостатня практична їх спрямованість. Розробка вимог до підготовленості професійно-педагогічних кадрів, де інтегровані галузевий і психолого-педагогічні компоненти, переорієнтовується нині на компетентнісну основу. Виокремлено основне завдання вищої професійної освіти – підготовка викладачів, які готові до організації та здійснення фундаментальної, загальнотехнічної і фахової підготовки та виробничо-практичного навчання на всіх рівнях професійної освіти: професійно-технічних училищ, технікумів, коледжів, професійних ліцеїв та гімназій тощо.

Проаналізовано сутність інноваційних підходів у професійній освіті. З'ясовано, що у процесі інноваційної освіти здобувачеві знань важливо: оволодіти спроможністю проникнути у суть досліджуваного предмета, а, отже, усвідомити його значення та вагомість; опанувати методологію пізнання об'єктивної та суб'єктивної реальності й оволодіти умінням самостійно дійти до істини. Інтеграція вищої освіти України до загальноєвропейського освітнього простору пов'язана з проблемами, що передбачають реформування системи професійної освіти відповідно до міжнародних вимог. Одним із способів реалізації підвищених вимог до професійних якостей майбутніх фахівців є інтенсифікація процесу професійної підготовки; створення і забезпечення умов для синергії, об'єктивного взаємодоповнення денної та дистанційної форм

навчання. Вважаємо, що електронне навчання (e-learning) як технологія, що інтенсивно запроваджується у закладах освіти різного рівня та передбачає застосування електронних систем організації, керування освітнім процесом (Learning Management Systems – LMS), є однією з прогресивних інноваційних платформ для забезпечення психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання у ЗВО.

Встановлено, що до методологічних підходів психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання віднесено: системний підхід – сприяє вдосконаленню професійно-педагогічних знань, умінь та професійно важливих якостей педагогів професійного навчання; компетентнісний підхід – формує здатності майбутнього фахівця до розв'язання системи психолого-педагогічних завдань; діяльнісний підхід – забезпечує засвоєння відповідних дій, пов'язаних із процесами вдосконалення результатів професійно-педагогічної діяльності; особистісно зорієнтований підхід сприяє індивідуалізації освітньої траєкторії майбутнього фахівця; акмеологічний підхід – визначає розвиток майбутнього педагога професійного навчання як процес і результат системних перетворень особистості, що розвивається і який включає взаємопов'язані прогресивні зміни наступних основних властивостей, які формально розглядаються як підсистеми: професіоналізму діяльності, професіоналізму особистості, нормативності діяльності і поведінки, продуктивної Я-концепції; синергетичний підхід – реалізує трансформацію ціннісних орієнтацій, активне самопізнання і самовиховання педагогів професійного навчання.

Обґрунтовано зміст і значення інноваційних підходів, що складають основу концепції психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, а саме: транспарентний, партисипативний та диверсифікаційний.

Виокремимо такі основні риси транспарентного підходу в освіті: це прозорість, публічність, гласність, доступність, підзвітність, відкритість. Проаналізовано наукові джерела і встановлено компоненти транспарентності, як: нормативний (реалізація положень Конституції України та Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про Національну програму інформатизації», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» та інших нормативно-правових актів), інституціональний (прозорий університет НПУ імені М. П. Драгоманова – <https://www.npu.edu.ua/ua/prozoryi-universytet>) та особистісний (індивідуальна освітня траєкторія здобувача освіти – Інформаційне психолого-педагогічне середовище студентоцентрованого навчання MOODLE – <http://www.moodle.npu.edu.ua/>).

Встановлено, що застосування партисипативних методів у психолого-педагогічній підготовці педагогів професійного навчання модифікує стиль поведінки працівника освіти, є його основним індикатором, і спрямоване на подолання традиційної авторитарної системи відносин між викладачем та студентом в освітньому середовищі, один з яких є досвідченим і компетентним наставником, а другий – зацікавленим партнером. Застосування партисипативного підходу у психолого-педагогічній підготовці педагогів професійного навчання сприятиме підвищенню її рівня, доступності інформації,

формуванню доброзичливої робочої атмосфери, обговорення проблем і схвалення рішень, стимулюванню залученості студентів до «участі» на основі паритетності й міжособистісної комунікації. Вважаємо, що саме запровадження партисипативного підходу у психолого-педагогічній підготовці педагогів професійного навчання дасть змогу викладачеві якісно покращити рівень їхньої компетентності щодо цього напряму підготовки та розширити можливості застосування прогресивних технологій навчання у ЗВО.

Обґрунтовано диверсифікаційний підхід до підготовки педагогів професійного навчання, який передбачає аналіз можливостей закладу вищої освіти для забезпечення різноманіття, різнобічності та варіативності освітнього процесу за рахунок ускладнення внутрішньої інфраструктури вищої освіти, а саме: виникнення нових типів та видів закладів освіти; взаємопроникнення одних форм навчання в інші; різноманіття змісту освітніх програм; довільний та доцільний вибір застосування освітніх технологій; гнучкість термінів навчання та критеріїв набору студентів і т. ін., що буде спрямоване на задоволення різнобічних потреб, інтересів та запитів громадян сучасного суспільства.

У розробленому нами змісті навчальних дисциплін, що забезпечують психолого-педагогічну підготовку педагогів професійного навчання, передбачено організацію пізнавальної діяльності студентів як послідовне дослідження системного об'єкту, що в кінцевому результаті має виступити як система формування спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання. «Спеціальну психолого-педагогічну фахову компетентність» автором сформульовано як спеціальний системоутворюючий комплекс якостей (професійне ремісництво, педагогічна майстерність, наставництво, спонукання до вирішення професійних проблемно-ситуаційних завдань), здібностей (алгоритмізації, циклічності повторюваних технологічних дій, професійна партитура виробничих процесів), комплексу знань, умінь, навичок психолого-педагогічного спрямування за семантичним призначенням професійних середовищ у видах економічної діяльності етіології фахового розвитку педагогічного психолого-методологічного впливу освітнього процесу на модернізацію систем професійної підготовки педагогів професійного навчання з перетворювальною здатністю їх оптимальної трансформації.

«Психолого-педагогічна компетентність» нами тлумачиться як спеціальна компетентність педагогів професійного навчання, що передбачає синтезовану амплітуду фахових і професійно-орієнтованих модулів у підсистемах (аксіологічно-цільова, змістовно-функціональна, професійно-формувальна, інформаційно-методична, процесуально-моніторингова та релевантна) системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання з формування методичної, диференційно-психологічної та аутопсихологічної, поліінформативної, виховної, естетичної, інтегративно-комунікативної компетентностей, майстерності та ремісництва з формування умінь та навичок здобувачів освіти, на які впливає педагог професійного навчання.

Сформульовано зміст спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання, яка передбачає:

- ✓ здатність розуміти та застосовувати освітні теорії та методології як основу педагогічної діяльності, системно й критично аналізувати питання освітньої політики;
- ✓ здатність діяти соціально відповідально та свідомо, забезпечити формування в учнів/студентів цінностей громадянськості і демократії та відображати їх у власному світогляді;
- ✓ здатність створювати сприятливе освітнє середовище, враховуючи різні ролі суб'єктів навчання;
- ✓ знання змісту навчального предмету/навчальних предметів та прагнення до набуття нових знань у відповідній галузі науки;
- ✓ здатність реалізовувати різноманітні стратегії, засновані на конкретних критеріях для оцінювання навчальних досягнень;
- ✓ здатність ефективно організовувати навчально-виробничий процес, у межах якого аналізувати виробничі ситуації, планувати раціональну організацію технологічного процесу, експлуатувати технічні засоби виробництва, планувати і здійснювати виробничий процес, визначати послідовність виготовлення продукції з мінімальними витратами часу, сировини і матеріалів; дотримуватись правил техніки безпеки;
- ✓ здатність удосконалювати процес викладання і навчання, оновлювати, створювати та реалізовувати навчальні продукти;
- ✓ здатність використовувати технології дистанційного навчання, у тому числі e-learning;
- ✓ здатність керувати навчальними/розвивальними проектами, орієнтуючи учнів/студентів на прогрес і досягнення;
- ✓ здатність розпізнавати та враховувати різноманітність учнів/студентів у освітньому процесі;
- ✓ здатність здійснювати освітній процес для осіб з особливими потребами;
- ✓ здатність до ділових комунікацій з представниками інших професійних груп різного рівня.

Спроектвана структура змісту психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» оптимально у дослідженні охоплює вивчення дисциплін – «Психологія», «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання» та курсової роботи з методики професійного навчання, «Е-навчання», «Методика виховної роботи», «Основи інклюзивної освіти» та селективних курсів («Професійна мобільність», «Педагогічна іміджологія», «Комунікативні процеси в педагогічній діяльності» та інші).

Курсова робота з методики професійного навчання спрямована на перевірку готовності студентів до самостійного вирішення проблемно-ситуативних професійних завдань, що виникають на практиці перед педагогом професійного навчання. Важливим компонентом курсової роботи є персоніфікований самоаналіз, що уможливорює закріплення теоретичних фундаментально-прикладних знань та формування умінь і навичок у майбутніх фахівців.

Обґрунтовано, що практична підготовка педагогів професійного навчання має спільну та конкретизовані складові відповідно до кожної практики, а спільною метою педагогічних практик є оволодіння студентами сучасними методами і формами організації праці у відповідній освітній, виробничій та підприємницькій галузі, формування вмінь і надбання практичних навичок самостійного виконання проблемно-ситуаційних професійних завдань, набуття стійкої позитивної мотивації щодо подальшого оволодіння професійно-педагогічними знаннями, вміннями, навичками та компетентностями.

Концепція психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога професійного навчання позиціонується нами як система поліфункціональної підготовки майбутнього фахівця. При цьому інструментарієм забезпечення поліфункціональності є диверсифікація підготовки майбутнього педагога професійного навчання. Ключовими компонентами розробленої концепції вважаємо підходи – транспарентність, партисипатію та диверсифікацію психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога професійного навчання. Основні положення концепції психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання сформульовано таким чином: психолого-педагогічна підготовка педагогів професійного навчання ґрунтується на основах транспарентності, партисипатії та диверсифікації; педагог професійного навчання нового покоління – професійно мобільний фахівець, який прогресивно й інноваційно мислить, налаштований на діяльність у команді з персональною відповідальністю, умотивований на позитивний результат виконання професійно орієнтованих завдань; психолого-педагогічна підготовка педагогів професійного навчання персоніфікована інформаційним студентоцентрованим портативним середовищем, що забезпечує квазіпрофесійну освітню траєкторію майбутнього фахівця; акомодация міждисциплінарності, поліфункціональності, наступності та неперервності психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання.

Теоретично обґрунтована і спроектована модель системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, яка розуміється як взаємозалежний і взаємообумовлений комплекс підсистем: аксіологічно-цільової, змістовно-функціональної, професійно-формуальної, інформаційно-методичної, процесуально-моніторингової, релевантної, які між собою пов'язані внутрішніми і зовнішніми зв'язками (рис. 5.2).

Ефективність зазначених підсистем моделі психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання визначається такими психологічними механізмами, як: групова ідентифікація, групова підтримка, посилення інтелектуальної активності і когнітивний дисонанс, зміна звичного соціального статусу і внутрішньої позиції здобувачів освіти в умовах складної групової динаміки. У межах концепції та спроектованої моделі системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання дослідником запропоновані організаційно-педагогічні умови – психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання: спрямованість освітнього процесу на професійне становлення студентів; суб'єкт-суб'єктна.

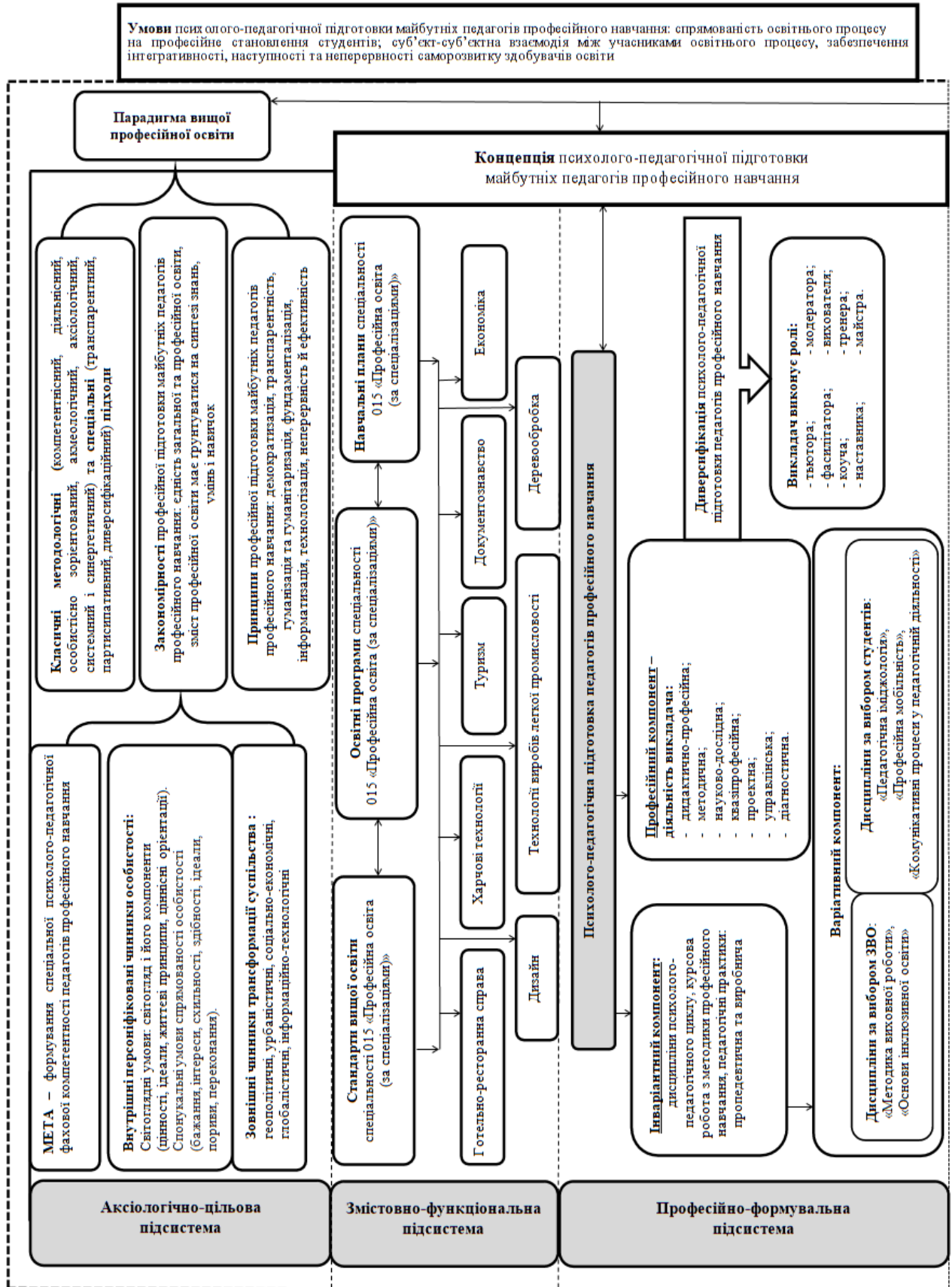
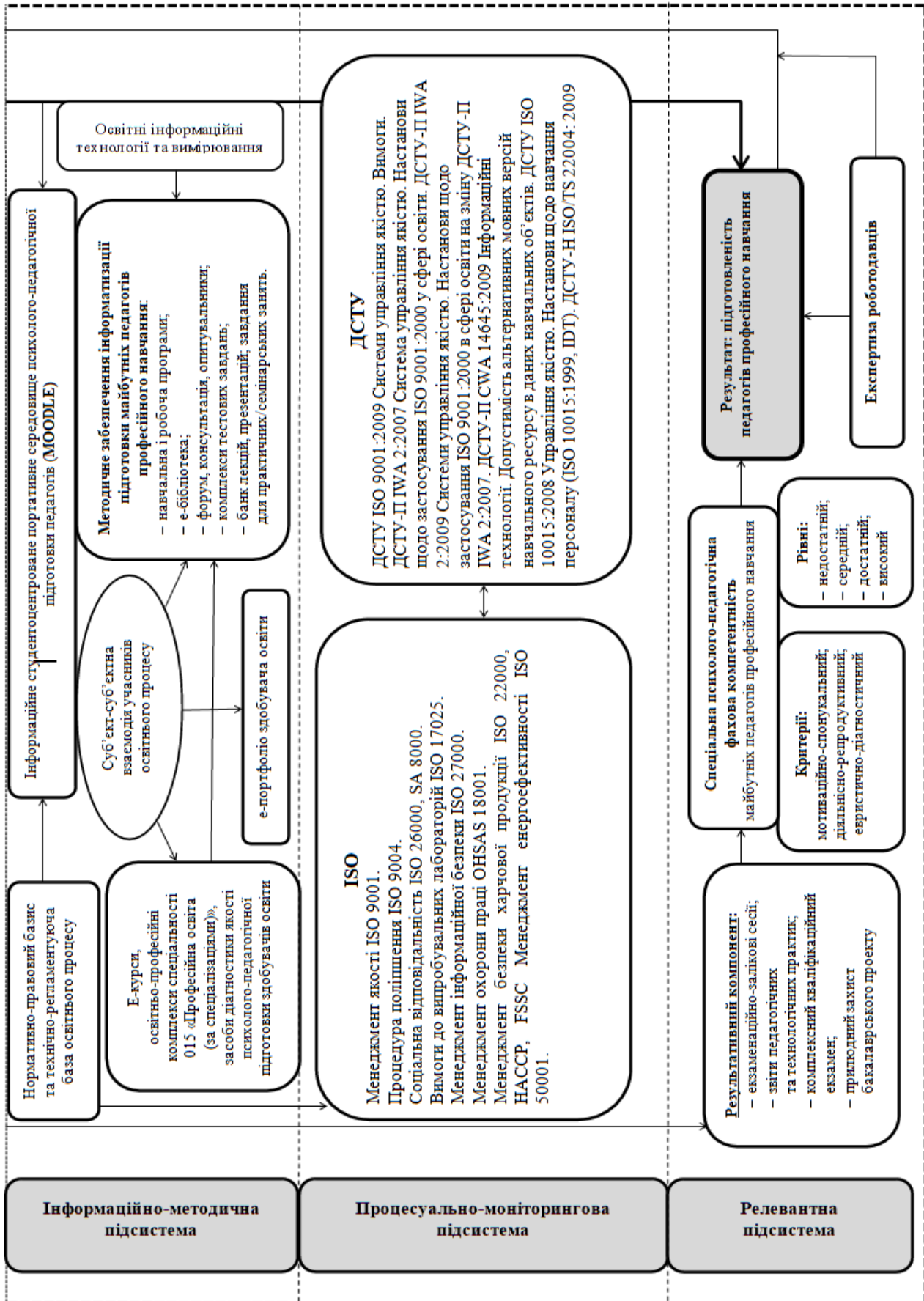

Рис. 5.2. Модель системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання

Продовження Рис. 5.2. Модель системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання

взаємодія між учасниками освітнього процесу, забезпечення інтегративності, наступності та неперервності.

Аксіологічно-цільова підсистема має стратегічно-ціннісну спрямованість на формування та задоволення комплексу потреб особистості, соціуму, держави. Організовує спрямованість процесу дослідження, охоплює стратегію мети, яка полягає у формуванні спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності у педагогів професійного навчання, принципи та закономірності професійної підготовки, класичні методологічні підходи (компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, акмеологічний, системний, синергетичний) та спеціальні підходи психолого-педагогічної підготовки (транспарентний, партисипативний, диверсифікаційний); враховує як внутрішні мотиваційні потреби здобувача освіти так і зовнішні трансформаційні суспільні чинники при вирішенні запитів соціального замовлення на педагогів нової генерації.

Змістовно-функціональна підсистема реалізує компетентнісний підхід у формуванні змісту спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями: готельно-ресторанна справа, харчові технології, технології виробів легкої промисловості, дизайн, деревообробка, документознавство, економіка, туризм)» і функціонально представлена у стандартах, освітніх, освітньо-наукових та освітньо-професійних програмах, навчальних планах, засобах діагностики тощо.

Професійно-формувальна підсистема забезпечує реалізацію системного та процесного підходів у наповненні психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання з методики – професійної підготовки, виховної роботи, інклюзивної освіти, педагогічної іміджологія, професійної мобільності та комунікативності за компонентами (інваріантний, варіативний та професійний), що взаємодіють і впливають на результативний компонент релевантної підсистеми.

Інформаційно-методична підсистема є функціоналом розробленого і реалізованого інформаційного студентоцентрованого портативного середовища психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога, що реалізує суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу (споживачів послуг), сприяє доступу до методичного забезпечення інформатизації та наукометрії підготовки та уможлиблює здійснення самооцінювання, динаміки контролю за нарощенням когнітивного потенціалу здобувача та валідності здобутих навчальних результатів.

Процесуально-моніторингова підсистема передбачає забезпечення управління якістю професійної підготовки та моніторингу працевлаштування, які регламентовані державними та міжнародними стандартами (ДСТУ, ISO) у освітньому процесі.

Релевантна підсистема є результативно-статистична відповідність результатів психолого-педагогічної підготовки здобувачів освіти за критеріями (мотиваційно-спонукальним, діяльнісно-репродуктивним, евристично-діагностичним) і рівнів (високий, середній, достатній, недостатній) спеціальної

психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання.

Мотиваційно-спонукальний критерій спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання нами визначено на відповідних рівнях таким чином:

- ✓ *низький рівень* – відсутність умотивовано-спонукальної діяльності щодо опанування достатнього рівня знань, мотивації до самоорганізації професійної діяльності. Несформований комплекс знань щодо реалізації міжособистісного та педагогічного спілкування. Відсутність мотивації до самовдосконалення та навичок ефективної самоорганізації;
- ✓ *середній рівень* – не повний, але достатній рівень сформованості психолого-педагогічних знань для самостійного прийняття професійних рішень, достатній рівень спонукування до вирішення професійних проблемно-ситуаційних завдань, середній рівень знань психолого-педагогічного спрямування;
- ✓ *достатній рівень* – готовність до фахової психолого-педагогічної діяльності, до самопізнання з подальшим самовдосконаленням, здійснення науково-дослідницької діяльності;
- ✓ *високий рівень* – сформованість психолого-педагогічних якостей студента, цілісна єдність орієнтацій якості у здійсненні професійної психолого-педагогічної діяльності та сформована здатність до професійного самовдосконалення, саморозвитку педагогічної майстерності.

Діяльнісно-репродуктивний критерій спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання нами визначено на відповідних рівнях таким чином:

- ✓ *низький рівень* – недостатній рівень сформованості умінь психолого-педагогічного спрямування. Відсутність самостійного вирішення професійних завдань, методичного супроводу навчально-виробничого процесу з врахуванням системного аналізу виробничих ситуацій. Недостатній рівень критичного мислення, мобільності, адекватного вирішення конфліктних ситуацій у діловій комунікації. Недостатній рівень науково-дослідного сприйняття інформації у сфері професійної освіти.
- ✓ *середній рівень* – середній, але не повний професійний рівень сформованості психолого-педагогічних умінь та навичок для забезпечення майбутньої професійної діяльності. Середній рівень умінь і навичок щодо планування раціональної організації технологічного і виробничого процесів. Середній рівень працезахоронних умінь і навичок у професійних середовищах за видами економічної діяльності.
- ✓ *достатній рівень* – достатній рівень застосування вмінь та навичок для обґрунтування, розроблення та організації майбутньої освітньої діяльності, зокрема зі здобувачами освіти із особливими потребами. Достатній рівень професійних умінь і навичок визначення алгоритмізації технологій виготовлення продукції з мінімальними витратами часу, сировини і матеріалів; забезпечення охорони праці. Достатній рівень науково-дослідних умінь і навичок в реалізації інновації діяльності;

- ✓ *високий рівень* – сформованість високого рівня комплексу умінь і навичок психолого-педагогічного спрямування за семантичним призначенням професійних середовищ. Високий рівень сформованості умінь і навичок спонукати до вирішення професійних проблемно-ситуаційних завдань. Високий рівень працезохоронних умінь і навичок.

Евристично-діагностичний критерій спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання нами визначено на відповідних рівнях таким чином:

- ✓ *низький рівень* – рівень спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності недостатній; не сформовано достатньої відповідальності, критичного аналізу; достатнього рівня креативності; здатності реалізувати різноманітні стратегії, проекти й наукові дослідження у сфері професійної освіти. Недостатній рівень поліінформативної, аутопсихологічної та інтегративно-комунікативної компетентностей;
- ✓ *середній рівень* – сформованість середнього рівня спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності; середньої здатності щодо удосконалення освітнього процесу, успішної ділової комунікації, здатності до наукового дослідництва, креативності, прагнення до самопізнання, самовдосконалення своєї особистості. Середній рівень поліінформативності, здатності до професійної мобільності та наукового дослідництва у сфері професійної освіти.
- ✓ *достатній рівень* – сформованість достатнього рівня здатностей діяти соціально відповідально, демократично та транспарентно у забезпеченні майбутньої професійної діяльності. Достатня сформованість здатності до професійного ремісництва, педагогічної майстерності та наставництва. Достатній рівень сформованості ділової комунікації, здатності до професійної мобільності, здатності реалізувати наукові дослідження у сфері професійної освіти.
- ✓ *високий рівень* – сформованість високого рівня спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності. Високий рівень сформованості професійного ремісництва, наставництва, здатності до реалізації алгоритмізації, циклічності повторюваних технологічних дій, забезпечення професійної партитури виробничих процесів. Високий рівень ділової комунікації, професійної мобільності та здатності здійснювати керівництво освітніми проектами у сфері професійної освіти.

Нами розроблено експертне заключення роботодавців щодо психолого-педагогічної готовності педагогів професійного навчання за параметрами: а) методика ефективності організації системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання; б) відповідність технологічним регламентам підготовки майбутніх педагогів професійного навчання; в) синхронізована взаємодія між учасниками освітнього процесу і роботодавцями; г) креативність.

Розроблено інформаційне студентоцентроване портативне середовище психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога (рис. 5.3), що реалізовано на платформі MOODLE.

Обґрунтовано необхідність розробки навчально-методичного супроводу, що передбачає доступ студентів у будь-який час при умові доступу їх до Інтернет-мережі; створення е-підручників, е-посібників і е-методичних рекомендацій з метою тиражування їх серед широкого загалу студентів; розробка банку даних освітніх ресурсів, а також найкращих робіт (презентацій, проектів, рефератів тощо) студентів з метою демонстрації взірця і створення атмосфери суперництва між студентами; забезпечення інтерактивного зв'язку між споживачами освітніх послуг; здійснення контролю, самоконтролю і взаємоконтролю між студентами; аналіз хронології освітньої траєкторії користувачів, їх активність у роботі над різними модулями тощо. Зазначимо, що інформаційне студентоцентроване портативне середовище психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога забезпечує зв'язок між студентом і викладачем синхронного (он-лайн) і асинхронного (оф-лайн) характеру; ефективного суб'єкт-суб'єктного зв'язку між викладачем і студентом/студентами, між самими студентами (консалтинговий сервіс); реалізацію селективного підходу до кожного окремого студента – викладач має змогу здійснювати диференційний підхід, оцінюючи навчальні досягнення студентів, враховуючи їх персоніфіковані потреби, а студенти, в свою чергу, вибирати власний темп виконання дидактичних і методичних завдань, тестових завдань, семінарських завдань тощо (хронологія освітньої траєкторії споживача послуг); створення атмосфери навчального змагання, партисипатії; використання у процесі психолого-педагогічної підготовки освітньо-наукові ресурси (електронні підручники, інформаційно-аналітичне забезпечення, ресурси Інтернет, тестові завдання тощо).

Таким чином, створюється індивідуальна «база знань» і портфоліо кожного студента, тобто постійно доступний матеріал про результати оцінювання навчальних досягнень педагогів професійного навчання, їх активність /пасивність тощо. З'ясовано, що інформаційне студентоцентроване портативне середовище психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога сприятиме:

- ✓ постійному контакту між студентами та викладачем засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- ✓ діагностиці динаміки успішності студентів на стадіях навчально-пізнавальної діяльності (засвоєння інформації, виконання практичної роботи, самостійної роботи тощо);
- ✓ адекватному ранжуванню кваліфікаційних ознак характеристики рівнів навчальних досягнень педагогів професійного навчання;
- ✓ заохоченню саморозвитку через механізм самооцінювання у студентів навчальних досягнень;
- ✓ можливості студентів співставити сформовану самооцінку з інтерпретацією викладача;

- ✓ забезпеченню зворотного зв'язку у взаємостосунках студент-викладач у процесі оцінювання навчальних досягнень з психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, що в свою чергу забезпечує прозорість і об'єктивність у оцінювальній діяльності викладача ЗВО.

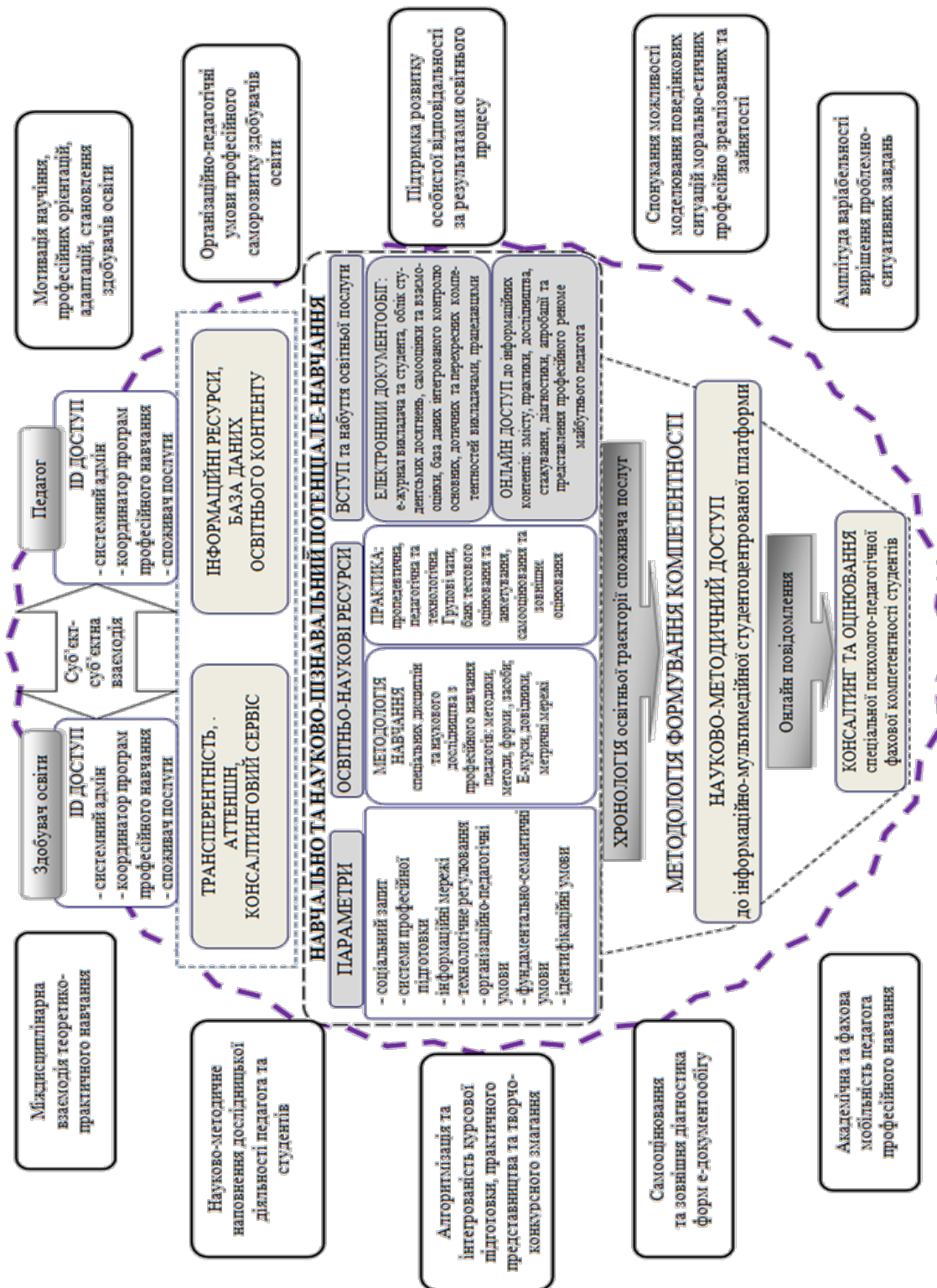

Рис. 5.3. Інформаційне студентоцентроване портативне середовище психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога

Обґрунтовано організаційно-технологічні умови, які передбачають постійну диверсифікацію системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти, що забезпечує підвищення якості професійної освіти загалом. Встановлено, що сучасні інформаційні технології навчання посилюють професійну функціональність майбутнього педагога як тьютора, фасилітатора, коуча, наставника, модератора, вихователя, майстра тощо. Обґрунтовано, що психолого-педагогічна підготовка педагогів професійного навчання передбачає формування здатності майбутнього фахівця до засвоєння й оволодіння педагогічними інноваціями та є вирішальним чинником у майбутніх процесах осучаснення системи професійної освіти, а отже й у оновленні змісту освіти, впровадженні сучасних форм, засобів і методів навчання тощо.

Обґрунтовано класифікаційні ознаки професійних кросів особливостей регіонального призначення інформаційного студентоцентрованого портативного середовища психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога за показниками: фаховими (цільових сукупностей), інформаційно-технологічними або педагогічними (платформи, контент); науково-методичними (забезпечення психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання), діагностичними (самооцінювання, оцінювання та зовнішнє оцінювання навчальних досягнень студентів).

Основним завданням дослідно-експериментальної роботи була перевірка ефективності запропонованої моделі системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, що була впроваджена у ЗВО, які забезпечують освітній процес галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» освітнього ступеня «Бакалавр».

Проведення педагогічного експерименту передбачало такі етапи: аналітичний, функціонально-констатувальний, формувальний та контрольний.

У процесі аналітичного етапу експерименту проведено аудит стану мотивації студентів до професійної підготовки: проаналізовані дані соціологічного анкетування, що дало змогу з'ясувати поінформованість, ставлення і побажання студентів щодо впровадження системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання і підтвердило потребу у нових підходах навчання.

Проаналізовано рейтинг студентів-першокурсників з метою рівномірного розподілу успішних студентів між контрольними і експериментальними групами. Статистична обробка отриманих даних засвідчила, що склад визначених контрольних та експериментальних груп за якістю підготовки належать до однієї і тієї ж генеральної сукупності, яка забезпечує об'єктивність вихідних даних для проведення подальшої дослідно-експериментальної роботи. Проведено експрес-опитування серед учасників експерименту з метою констатації персоніфікованих чинників вибору педагогічної професії, мотиваційно-спонукальної умови спрямованості особистості та психолого-педагогічної орієнтації на майбутню професійну діяльність. Встановлено, що найбільшу зацікавленість у студентів викликана перспективами майбутніх сфер професійної зайнятості (сфера обслуговування та сервісу в галузях рекреації та

організації подорожей, задоволення харчових та гурман-потреб, естетики дизайну, етики комунікації, діловодства та референства та інших).

Результати аналізу на функціонально-констатувальному етапі експерименту дали змогу визначити рівень сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання за критеріями (мотиваційно-спонукальним, діяльнісно-репродуктивним, евристично-діагностичним) та рівнями (високий, середній, достатній, недостатній). З метою визначення ефективності, об'єктивності та зручності використання розроблених критеріїв рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання був використаний статистичний метод, зокрема для обрахунку сумарної зваженої оцінки (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Показники рівнів сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання у експериментальних (ЕГ) і контрольних (КГ) групах на функціонально-констатувальному етапі експерименту

Критерії	мотиваційно-спонукальний				діяльнісно-репродуктивний				евристично-діагностичний			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Рівні												
Високий (А)	37	10,57	32	9,14	23	6,57	25	7,14	15	4,29	15	4,29
Достатній (В)	106	30,29	124	35,43	100	28,57	98	28,00	104	29,71	102	29,14
Середній (С)	157	44,86	147	42,00	158	45,14	165	47,15	155	44,29	155	44,29
Недостатній (D, E)	50	14,29	47	13,43	69	19,71	62	17,71	76	21,71	78	22,29
Всього	350	100	350	100	350	100	350	100	350	100	350	100

У процесі формувального етапу експерименту здійснено модернізацію системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, представлено методичне забезпечення готовності викладачів (учасників експерименту) до впровадження розробленої системи і проведено науково-методичний семінар, на якому висвітлено питання сутності нашої концепції, основних компонентів системи, етапів організації та особливостей її реалізації. Концептуальне забезпечення спроектованої системи обумовлено методологією, представленою у авторській монографії з теоретичних і методичних основ психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання та освітньо-професійних комплексах зі спеціальності 015 «Професійна освіта» за спеціалізаціями – готельно-ресторанної справи, харчових технологій та виробів легкої промисловості, дизайну, деревообробки, документознавства, економіки, туризму.

Встановлено, що позитивна динаміка рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання в експериментальній групі обумовлена розробленим комплексом навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення інформаційного

студентоцентрованого портативного середовища психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога. Навчально-методичне забезпечення з проблем професійної педагогіки, основних аспектів вступу до спеціальності, дидактичних та методологічних основ професійної освіти, діловодства та наскрізних практик для педагогів професійного навчання за спеціалізаціями сприяло росту показників ефективності формування спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності на рівнях (високий, середній, достатній і недостатній) за критеріями (мотиваційно-спонукальний, діяльнісно-репродуктивний, евристично-діагностичний).

Визначено, що наповнення змісту і дистанційна технологія реалізації інформаційного студентоцентрованого портативного середовища психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога формалізована розробленим документопрорядженням, а саме електронного журналу обліку успішності студентів як ефективного інструменту моніторингу якості професійної підготовки, укомплектованих авторських методичних рекомендацій до написання курсової роботи з методики професійного навчання та програмі державної діагностики у формі комплексного іспиту зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Підтверджено ефективність росту показників рівнів сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання у формувальному етапі педагогічного експерименту забезпечено за рахунок доступу до портативної інформації інтерактивного навчального середовища.

Встановлено позитивну динаміку в експериментальній групі високого і достатнього рівнів спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання (рис. 5.4). Встановлено, що позитивний приріст на високому та середньому рівнях сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності здобувачів освіти відбувся за рахунок зниження достатнього і недостатнього рівнів на формувальному етапі педагогічного експерименту (табл. 5.2).

Таблиця 5.2

Динаміка рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання у процесі скринінгу функціонально-констатувального та формувального етапів дослідження(%)

Рівень сформованості	Експериментальні групи		Динаміка	Контрольні групи		Динаміка
	функціонально-констат. етап	формувальний етап		функціонально-констат. етап	формувальний етап	
Високий (А)	7,14	8,95	+ 1,81	6,86	7,43	+ 0,48
Достатній (В)	29,52	31,43	+ 1,91	30,86	31,24	+ 0,38
Середній (С)	44,76	42,38	- 2,38	44,48	43,72	- 0,76
Недостатній (D, E)	18,57	17,24	- 0,33	17,81	17,62	- 0,19

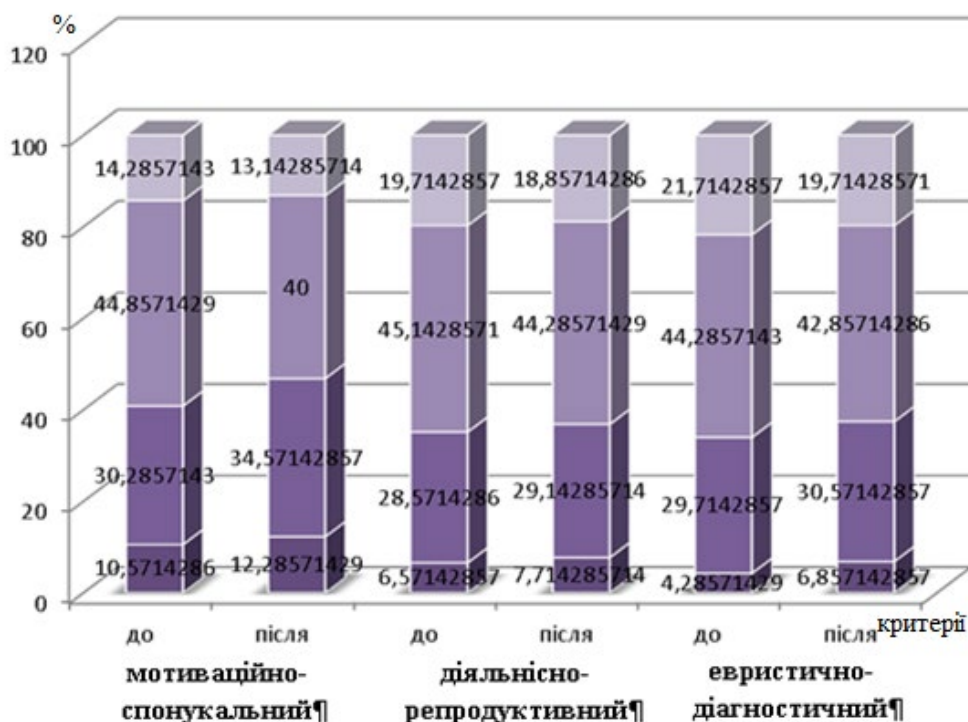

Рис. 5.4. Порівняльні дані рівнів сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання експериментальної групи на функціонально-констатувальному та формувальному етапах експерименту

Якість ефективності результатів проведеного експерименту відображено у таблиці, де значення обчислюються як середнє арифметичне відповідних рівнів за трьома критеріями (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Рівні сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання

Вибірка	Рівні сформованості								ВСЬОГО
	Високий (A)		Середній (B)		Достатній (C)		Недостатній (D, E)		
	к-ть	%%	к-ть	%%	к-ть	%%	к-ть	%%	
ЕГ	32	9,1429	110	31,4286	148	42,2857	60	17,1429	350
КГ	26	7,4286	109	31,1429	153	43,7143	62	17,7143	350

Ефективність формувального етапу експерименту перевірено експертним заключенням роботодавців щодо рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання за 100-бальною шкалою і становить 81 бал.

Під час контрольного етапу педагогічного експерименту встановлено, що розроблена система психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання верифіковано за допомогою χ^2 – критерію К. Пірсона.

Встановлено, що для $\alpha=0,05$ всі спостережувані значення критерія К. Пірсона перевищують критичне значення, то з надійністю $p=0,95$ можна стверджувати про зростання у педагогів професійного навчання експериментальної групи рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності за всіма критеріями і загалом.

У випадку посилення рівня надійності до $\alpha=0,01$ одержано підтвердження висновків про покращення рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності студентів експериментальної групи тільки за мотиваційно-спонукальним і евристично-діагностичним критеріями.

Висновки. Аналіз теорії та практики професійної підготовки педагогів професійного навчання дозволив нам виділити психолого-педагогічні аспекти становлення і розвитку цього процесу, дослідити його сучасний стан в Україні та Європейському Союзі. Встановлено, що психолого-педагогічна підготовка педагогів професійного навчання – це складний багаторівневий процес поліфункціональної діяльності майбутнього фахівця у сфері професійної освіти, результатом якої є формування психолого-педагогічної готовності майбутнього педагога професійного навчання, що проявляється у розвитку психолого-педагогічної грамотності, психолого-педагогічної компетентності, психолого-педагогічної культури особистості. Педагог професійного навчання моделюються як мобільний фахівець, що здатний навчатися впродовж усього життя, критично мислити, досягати поставлених цілей, співпрацювати у команді, спілкуватися у інтернаціональному середовищі.

Розроблено професійні кроси за адміністративно-територіальним призначенням спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» і продемонстровано, що по регіонах лідером серед чисельності закладів професійної (професійно-технічної) освіти є Дніпропетровська область – 107 закладів освіти, а найменша кількість у Чернівецькій області – 19 закладів освіти; першість за кількістю спеціалізацій належить Українській інженерно-педагогічна академії (Харків), тоді як в Одеській і Івано-Франківській областях взагалі відсутня дана освітня пропозиція.

Визначено методологічні (конкретно-наукові, функціонально-прикладні, методологія навчання спеціалізованих дисциплін та наукового дослідництва) та методичні аспекти психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання (методики організації освітнього процесу в теорії та практиці).

Науково обґрунтовано інноваційні підходи щодо забезпечення психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, що дозволило виокремити класичні методологічні, а саме компетентнісний, що сприяє формуванню здатностей фахівця до вирішення психолого-педагогічних завдань; діяльнісний, який сприяє засвоєнню відповідних дій, пов'язаних із процесами вдосконалення результатів психолого-педагогічної діяльності; особистісно-орієнтований, який сприяє орієнтації майбутнього педагога на позиціонування у взаємодії з кожним студентом і з колективом загалом; акмеологічний, який спрямовує майбутніх педагогів на розвиток їхньої індивідуальності та системний, що передбачає систематичне підвищення якості психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання. Обґрунтовано зміст і

значення авторських інноваційних підходів формування майбутніх фахівців професійної освіти в університетах.

Сформовано структуру і зміст психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання. Спроектвана структура змісту складається з інваріантного, варіативного і професійного компонентів, що оптимально у дослідженні представлено циклом психолого-педагогічних дисциплін – «Психологія», «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання» та курсової роботи з методики професійного навчання, «Е-навчання», «Методика виховної роботи», «Основи інклюзивної освіти» та селективних курсів («Професійна мобільність», «Педагогічна іміджологія», «Комунікативні процеси в педагогічній діяльності» та інші).

Розроблено концепцію психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання, що позиціонується нами як система поліфункціональної цільової освіти майбутнього фахівця. При цьому інструментарієм забезпечення поліфункціональності є диверсифікація психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання. Ключовими елементами розробленої концепції вважаємо транспарентність, партисипатію та диверсифікацію психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання.

Теоретично обґрунтовано і спроектовано модель системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання, яка органічно поєднує функції викладача та майстра виробничого навчання, яка розуміється як взаємозалежний і взаємообумовлений комплекс підсистем: аксіологічно-цільової, змістовно-функціональної, професійно-формуальної, інформаційно-методичної, процесуально-моніторингової, релевантної, які між собою пов'язані внутрішніми і зовнішніми зв'язками.

Обґрунтована технологізація психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога професійного навчання у закладах вищої освіти сприятиме постійному її оновленню і вдосконаленню з метою підвищення якості професійної освіти. Сучасні інформаційні технології навчання проектують роль педагога професійного навчання у якості тьютора, фасилітатора, коуча, наставника, модератора, вихователя, майстра тощо. Саме психолого-педагогічна підготовка майбутнього педагога професійного навчання, що передбачає формування здатності майбутнього фахівця до засвоєння і оволодіння педагогічними інноваціями, буде вирішальним у майбутніх процесах осучаснення системи професійної освіти, а отже і у оновленні змісту освіти, впровадженні сучасних форм, засобів і методів навчання тощо.

Розроблено інформаційне студентоцентроване портативне середовище психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога, що реалізовано на платформі MOODLE. З'ясовано, що інформаційне студентоцентроване портативне середовище психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога створює можливості, з одного боку, – для викладача оперативно отримувати інформацію про навчально-пізнавальну активність студента впродовж семестру, надавати йому вчасну допомогу, коригувати його самостійну діяльність, ефективно спостерігати за успішністю і зберігати в архіві

динаміку навчальних досягнень кожного студента впродовж усього періоду його навчання, застосовувати транспарентний, партисипативний та диверсифікаційний підходи до професійної підготовки; з іншого боку – студентів ще до початку навчання дисциплін отримати комплект методик щодо оцінювання результатів своєї діяльності, самостійно визначати рівень власної успішності (самооцінювання), ознайомитися з методичними рекомендаціями щодо виконання робіт (лабораторно-практичних, семінарських тощо), отримати електронний теоретичний матеріал з посиланням на різноманітні джерела, що розміщені в Інтернет-мережі тощо.

Проведено дослідно-експериментальне дослідження, результати якого свідчать, що відбулася позитивна динаміка сформованості високого і середнього рівнів спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності педагогів професійного навчання експериментальної групи.

Під час контрольного етапу педагогічного експерименту встановлено, що розроблена система психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання верифікована за допомогою χ^2 – критерію К. Пірсона. Встановлено, що для $\alpha=0,05$ всі спостережувані значення критерія К. Пірсона перевищують критичне значення, то з надійністю $p=0,95$ можна стверджувати про зростання у педагогів професійного навчання експериментальної групи рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності за всіма критеріями і загалом. У випадку посилення рівня надійності до $\alpha=0,01$ одержано підтвердження висновків про покращення рівня сформованості спеціальної психолого-педагогічної фахової компетентності студентів експериментальної групи тільки за мотиваційно-спонукальним і евристично-діагностичним критеріями. Результати здійсненого дослідження дали змогу обґрунтувати пропозиції щодо перспектив психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання у ЗВО.

Список використаної літератури:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.
2. Титова Н.М. Теоретико-методичні основи психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання: монографія. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 351 с.
3. Титова Н.М. Електронний журнал обліку успішності студентів як ефективний інструмент моніторингу якості вищої освіти/ Innovative processes in education: collective monograph. С.І. АМЕЕТ Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017. P. 218–229.
4. Управління системами післядипломної освіти для сталого розвитку: колективна монографія/ за заг. редакцією Рідей Н.М. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 672 с.